nous sons '06
músiques contemporànies

Gràcies al patrocini de:

LA VANGUARDIA

Amb la col·laboració de:

GOETHE-INSTITUT BARCELONA

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona

BCN216

Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya

Ràdio 4

CATALUNYA RÀDIO

Espais:

L'AUDITORI
Lepant 150
08013 Barcelona
T 93 247 93 00
www.auditori.org

CCCB
CENTRE DE CULTURA CONTEMPORÀNIA DE BARCELONA
Montalegre, 5
08001 Barcelona
T 93 306 41 00
www.cccb.org

Venda d'entrades:

TEL·ENTRADA
902 10 12 12
telentrada.com
CAIXA CATALUNYA

Taquilles de L'Auditori
Lepant 150
08013 Barcelona
T 93 247 93 00

Informació:

www.auditori.org

Ajuntament de Barcelona Institut de cultura

Generalitat de Catalunya Departament de Cultura

L'Auditori

nous sons '06

Descobreix un nou sentit

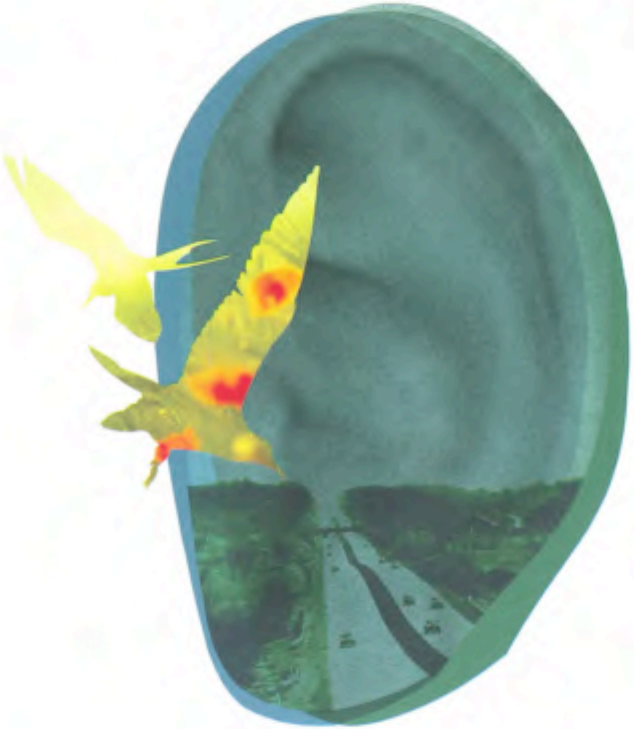

Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya

Ernest Martínez Izquierdo director

Obres de Jep Nuix, Luciano Berio i Olivier Messiaen

L'Auditori

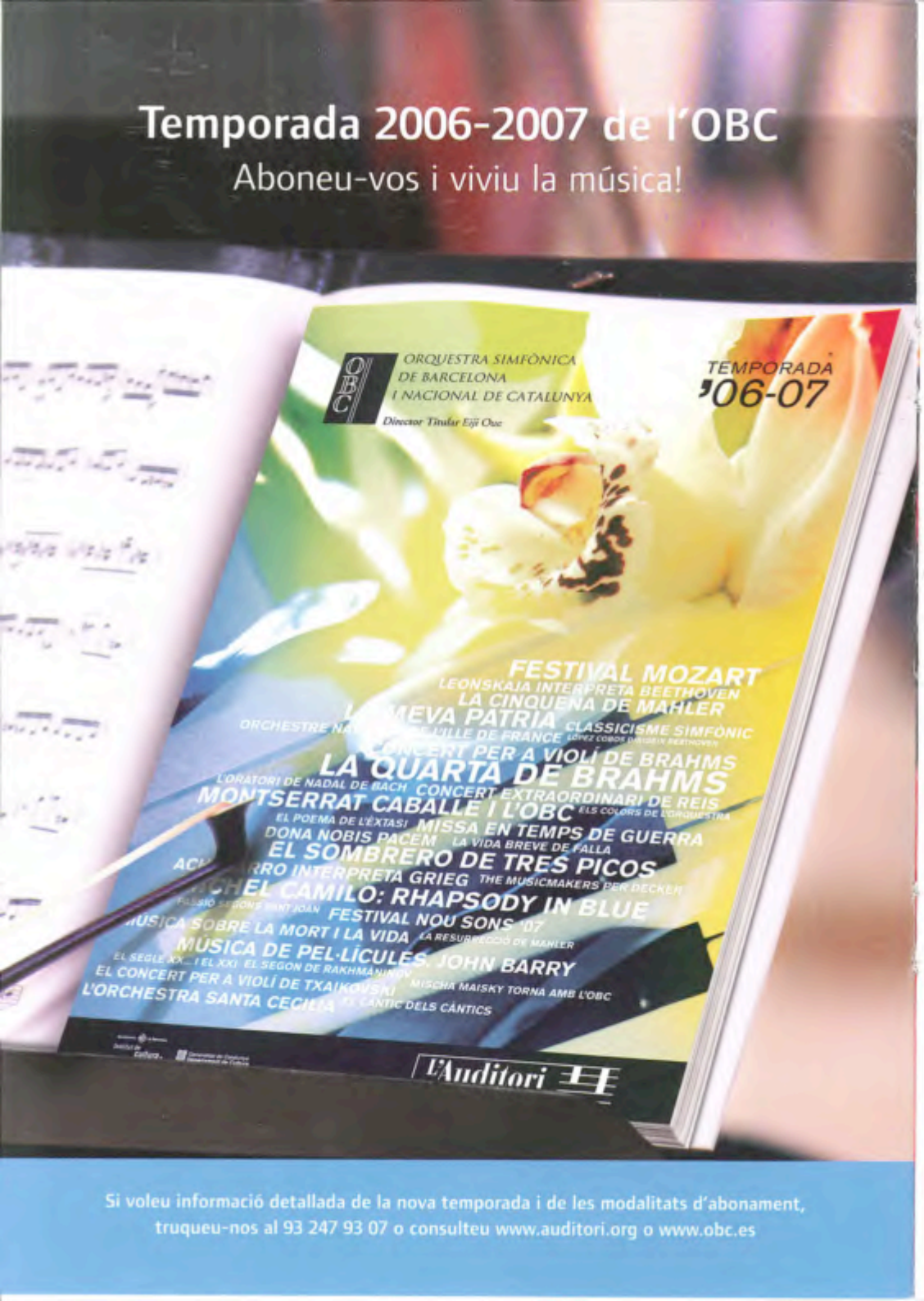

_25

Divendres, 7 d'abril de 2006 a les 21 h
L'Auditori - Sala Simfònica

Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya
Ernest Martínez Izquierdo director

Programa

I

Jep Nuix
(Barcelona, 1955-1998)
Espirals (1994)

Luciano Berio
(Oneglia, 1925- Roma, 2003)
Formacions (1985-87)

II

Olivier Messiaen
(Avinyó, 1908 - París, 1992)
Et exspecto resurrectionem mortuorum (1964) *("...i espero la resurrecció dels morts") per a orquestra de fusta, metall i percussions metàl·liques*

I. "Des profondeurs de l'abîme, je crie vers toi, Seigneur: Seigneur, écoute ma voix!"
(Psalm 130, vv. 1 i 2)
II. "Le Christ, ressuscité des morts, ne meurt plus; la mort n'a plus sur lui d'empire."
(Epístola de sant Pau als romans, 6-9)
III. "L'heure vient où les morts entendront la voix du Fils de Dieu..."
(Evangeli segons sant Joan, 5-25)
IV. "Ils ressusciteront, glorieux, avec un nom nouveau, dans le concert joieux des étoiles et les acclamations des fils du ciel" (Epístola de sant Pau als corintis, 15-43, Apocalipsi de sant Joan, 2-17, Llibre de Job, 38-7)
V. "Et j'entendis la voix d'une foule immense..."
(Apocalipsi de sant Joan, 19-6)

Durada aproximada del concert:
1ª part 30 minuts
Pausa 20 minuts
2ª part 35 minuts

Programa presentat per El Triangle

Jep Nuix *Espirals*

Que determinats objectes influeixen conceptualment en la realització d'algunes composicions sembla inqüestionable. Agafin, sinó, les nines russes, un exemple que el músic britànic Brian Ferneyhough utilitza amb freqüència per explicar la disposició estructural de les seves peces. I què me'n diuen, de les onades del mar? L'anàlisi de l'organització interna d'aquest fenomen és el punt de partença de Tristan Murail en algunes de les seves músiques més recents. Pensin, encara, en el traç que dibuixa un llamp en una nit de tempesta, un disseny aparentment senzill que oculta un concepte ben complex, l'autosimilitud. Tractar aquí la fractalitat –estudiada a fons per Benoît Mandelbrot– ens allunyaria de l'objectiu principal d'aquestes línies. I tanmateix, no és possible copsar del tot l'abast polifònic de Josquin Des Prés –en el cànon *tria in unum* de la missa *L'homme armé*, posem per cas– o la contundència sonora de la música orquestral de Francisco Guerrero –el compositor andalús mort fa nou anys, no pas el mestre de capella renaixentista– sense tenir present la relació entre macroforma i microcosmos.

En els darrers anys de la seva vida, Jep Nuix va quedar fascinat amb les espirals, la solució més eficaç per desar quelcom amb la màxima optimització de l'espai. Després d'estudiar-les detingudament i de dibuixar-ne centenars amb l'ajut d'un compàs, va trobar la manera de generar materials intervàlics a partir d'aquestes línies cargolades. Ja fossin hiperbòliques, amb base rectilínia o àmplies volutes construïdes amb el mètode de Golman, aquestes espirals proporcionaren un seguit d'escales a partir de la nota fonamental mi. Aquest és l'eix vertebrador de l'obra, present tant en el pedal de l'inici a càrrec dels contrabaixos com en diferents clústers mòbils, en lleus inflexions microtonals i en brevíssimes cèl·lules melòdiques guspirejants que dansen alhora que recorren tot el registre dels instruments. El fet que la música de cambra fos el gènere més conreat també s'intueix en el tractament orquestral de l'obra avui programada. Però, per damunt de tot, destaca la influència determinant de la música electroacústica –els anys al laboratori Phonos i l'estada a l'estudi de Basilea–, ja no en l'ús estricte de l'electrònica en les obres, sinó en els procediments utilitzats amb els instruments convencionals –la introducció d'*Espirals* és, en aquest sentit, l'aplicació d'un procés de filtratge harmònic.

"Jo sóc honest amb mi mateix, m'agrada el que faig i això és el que vull donar." Aquesta frase d'en Jep revela la naturalitat amb què s'atansava als altres, característica que, juntament amb el seu sentit de l'humor, impregna també les seves composicions. La d'avui és una obra singular, ja que el compositor només va utilitzar els recursos de l'orquestra de manera exclusiva en aquesta ocasió. *Espirals* es va convertir, així, en el testament simfònic d'en Jep Nuix i, alhora, en testimoni d'allò que hauria pogut ser, però que, dissortadament, la malaltia va malmetre per sempre.

Luciano Berio *Formacions*

Saber escoltar. Escoltar amb dues orelles. Una obvietat, si em permeten dir-ho. I tanmateix, una veritable troballa. Situar el so en l'espai tridimensional, més enllà d'indicar procedències, esdevé un mecanisme d'autodefensa –ens ho recorda Pascal Quignard quan constata que "les orelles no tenen parpelles" i que, a diferència dels ulls, estan sempre alerta. Per què, doncs, menystenir aquest paràmetre en l'audició de música? I més quan la història d'aquest art ha contemplat la ubicació en l'espai de forma determinant. Així ho demostren l'antífona gregoriana medieval –amb dos grups de cantaires que s'alternaven, a banda i banda d'església– i els cors *spezzati* del Cinquecento venecià, les primeres orquestres que temptejaven la disposició més equilibrada de les famílies instrumentals i les darreres produccions amb electrònica en viu, en les quals la presència de vuit altaveus revela la preocupació espacial en el discurs.

El títol de l'obra de Berio conté implicacions d'estratègia militar. Diverses *formacions* d'instruments interactuen: dues seccions de metall, dos grups de fustes. Alhora, aquesta disposició permet el joc amb diferents estrats sonors: un primer terme es destaca i interacciona amb el rerefons –a tall d'exemple, els tranquils acords i trinats de les cordes– i s'inicia també una subtil trama d'efectes d'eco. S'ha dit, però, que la característica més significativa és la *metamelodia*, emergent en els metalls a l'equador de la peça i que ressorgeix en cloure la composició.

Què cal escoltar, doncs? Ras i curt: trajectòries en l'espai.

Olivier Messiaen *Et exspecto resurrectionem mortuorum*

Blaus, vermells, grocs... Els colors articulen un espai transformat, irreal, ultramundà. La llum esdevé metàfora divina. Els murs de vidre, el perfum

de l'encens, la sofisticada polifonia medieval basteixen un món inaprehensible: el Jerusalem celestial. És la gran troballa de l'art gòtic. Tanquem els ulls i traslladem-nos a l'interior de la Sainte Chapelle parisenca, un reliquiari de dimensions enormes. O fem una visita virtual a la catedral de Chartres, amarada de nou per les irisacions dels vitralls. És aquí on va sonar per primera vegada aquesta composició de Messiaen concebuda "per a grans espais: esglésies, catedrals i fins i tot l'exterior envoltat de muntanyes". ¿L'arquitectura religiosa al costat de les grans masses tectòniques? Per a aquest músic savi, natura i divinitat formaven una unitat inseparable, no debades va compaginar la passió per l'ornitologia amb les obligacions davant de l'orgue de la Trinité.

Et exspecto, encàrrec del govern francès, és un plany per les víctimes de la Segona Guerra Mundial, un rèquiem sense paraules que rememora un altre cop el caràcter elegíac del *Quartet per a la fi dels temps.* La primera part mostra musicalment l'abisme que pretén evocar: de les profunditats dels metalls sorgeixen acords timbre, aglomerats de parcials superiors amb efectes ressonants que prefiguren les expectatives de l'espectralisme dels anys setanta. A més, igual que en el segon moviment, es percep la influència de l'ofici d'organista: la instrumentació, la tendència a l'homofonia, els doblatges, els desplaçaments paral·lels, les pauses en què el so es va dissolent i assimila la reverberació. El tercer fragment, en el qual els difunts escolten la veu del fill de Déu, s'articula a partir de tres idees successives: la citació del cant d'un ocell de l'Amazònia, l'aparició de quatre notes permutades en les campanes i un passatge *in crescendo* amb una orquestra sacsejada que evoca un sisme capaç de despertar els morts. El cant gregorià, juntament amb els tocs de tam-tam, caracteritzen la secció següent abans d'emprendre la marxa de difunts que anuncia, a la fi i mitjançant dinàmiques extremes, la proximitat de la Resurrecció.

Una darrera qüestió, encara. Messiaen era sinestèsic, associava el sentit de la vista amb el de l'oïda: *veia* literalment colors quan escoltava successions d'acords. George Benjamin, avantatjat alumne britànic del vell mestre, explica que algunes classes consistien a tocar i escoltar amb atenció acords de tota mena. Escoltin, amatents també, aquesta música i intentin imaginar els colors, la llum del més enllà.

Josep Maria Guix

CATALUNYA MÚSICA

Catalunya Música amb l'OBC

Aquest programa serà emès en redifusió el diumenge 9 d'abril a les 11 h. i el dimarts 11 d'abril a les 21 h.

Suggeriments discogràfics

Jep Nuix *Espirals*

(No consta cap enregistrament disponible)

Luciano Berio *Formacions*

- Orquestra de la Royal Concertgebouw d'Amsterdam
  Ricardo Chailly, director – Decca (1990)

Olivier Messiaen *Et exspecto resurrectionem mortuorum*

- Orquestra de Cleveland
  Pierre Boulez, director – Deutsche Grammophon (1993)
- Orquestra de París
  Serge Baudo, director – EMI (1992)
- Orquestra Simfònica de la Ràdio de Berlín
  Karl Anton Rickenbacher, director – Koch Schwann (1993)

Javier Pérez Senz, crític musical

3 TELEVISIÓ DE CATALUNYA

TV3 amb l'Auditori